

4. Kritická analýza vývoje českého vzdělávacího systému

4.1. Založení pražské univerzity

Založena roku 1348

Tato první středověká univerzita ve střední Evropě je charakterizována 4 fakultami.

Jako povinná pro všechny studující byla fakulta artistická (filosofická), kde bylo vyučováno sedmeru svobodných umění. Hodnost bakaláře umění získal absolvent studia gramatiky, rétoriky a základů dialektiky. Po absolvování filozofie, aritmetiky, geometrie, astronomie a teorie hudby mu byl udělen titul magistra umění a získal právo postoupit na některou z dalších fakult.

- bohosloveckou (teologickou)
- lékařskou
- právnickou.

Absolvent pak mohl získat hodnost bakaláře nebo magistra z odpovídajícího oboru.

4.2. Edukace na našem území od 17. století

1620 bitva na Bílé hoře

Jezuité ovládli veškeré školství včetně Karlo – Ferdinandovy univerzity v Praze

Vliv evropského osvícenství se projevil opožděně

Školská reforma 1774 (školy triviální, hlavní, normální, preparandy)

Školská reforma z r. 1868 (na základě Říšského školského zákona) – školy obecné, měšťanské, osmiletá gymnázia, dvojkolejný typ docházky, střední odborné školy, učitelské ústavy

2. polovina 19. stol. (G.A.Lindner, M. Tyrš, O. Hostinský)

4.3. Vývoj školství od vzniku samostatného Československa

28.10.1918

Ústava z roku 1920

Školská reforma 1922 (malý školský zákon),

O. Chlup a jeho teorie základního učiva

Václav Příhoda a reformní hnutí

Protektorát Čechy Morava (1939 – 1945)

Košický vládní program (1945) – důsledná demokratizace výchovy

Vznik pedagogických fakult (1946)

Školský zákon 1948

Školský zákon 1953

Školský zákon 1960

Školský zákon 1976

4.4. Vývoj našeho školství po roce 1990

Školský zákon 1990

Zákon o státní správě a samosprávě ve školství

Úprava povinné školní docházky na 9 let

Školský zákon 1995

Základní legislativní opatření (včetně jejich novel), která se vztahují ke školství a vzdělávání v ČR v současné době, představují:

Školský zákon (2004) (zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání)

Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních (2004)

Zákon o vysokých školách (1998)

Zákon o působnosti ústředních orgánů státní správy (neboli tzv. kompetenční zákon)

4.4.1. Školský zákon

Vývoj legislativní úpravy od listopadu 1989 revoluce do současnosti.

Současný školský zákon (neboli zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání) byl již několikrát novelizován a vymezuje strukturu vzdělávací soustavy v ČR.

Definuje jednotlivé druhy škol a školských zařízení a jejich právní postavení, dále stupně poskytovaného vzdělávání, formy, průběh a ukončování studia, působnost orgánů státní správy a postavení soukromých a církevních škol.

Postupně prováděné změny a doplňky školského zákona po roce 1989 (od r. 1990 do září roku 2004) lze shrnout takto:

- Povinná školní docházka byla zkrácena z 10ti na 9 let a současně byla prodloužena osmiletá základní škola na devítiletou (s prvním stupněm pětiletým a druhým čtyřletým); devátý rok školní docházky bylo možno plnit na škole střední. Teprve ve školním roce 1995/96 se stalo závazným plnit povinnou školní docházku celou a pouze na základní škole - jedinou výjimku tvoří víceletá gymnázia.

- "Jednotná" škola byla zrušena. To znamená, že:

bylo zrušeno ustanovení o povinnosti jednotné ideové orientace výchovy a vzdělávání a umožnila se jistá míra autonomie škol v oblasti náplně výuky (tvorby osnov) i pedagogické; rozlišení výuky podle schopností a zájmů dětí se stalo naprosto legitimním - byl zaveden výběr už v rámci povinné školní docházky - víceletá gymnázia.

- V další etapě změn byl zaveden nový vzdělávací stupeň - vyšší odborné školy, které nahradily předešlé pomaturitní studium. To plnilo funkci kvalifikačního, inovačního či specializačního studia. Bylo však považováno za studium, které pouze rozšiřuje či nahrazuje středoškolské vzdělávání, zatímco nyní řadíme vyšší odborné školy k terciárnímu (vysokému) vzdělávání. Jde tedy o povýšení tohoto typu studia na samostatný vzdělávací stupeň, který je výše než středoškolský.

- Školám byla dále poskytnuta právní subjektivita.

- Byl umožněn vznik nestátního školství, tj. škol církevních a soukromých (s právem zajišťovat vzdělávání za částečnou úplatu), a ukončen tak zřizovatelský monopol státu.

- Zřizovatelské funkce v oblasti středních odborných učilišť (viz kap. SOU, tamtéž) byly přeneseny ze státních podniků na ústřední orgány a založen systém financování žáků středních odborných učilišť ze státního rozpočtu (prostřednictvím tzv. normativu pro školy - částky stanovené na každého žáka).

Bylo umožněno zřizovat školy různé úrovně a různého typu, a dále předškolní a školská zařízení (viz kapitola "Školská zařízení" v rubrice Český systém školství) jako jednu právnickou osobu.

Zatím posledním významným mezníkem byla dlouho očekávaná zářijová novelizace školského zákona s pořadovým číslem 561/2004 (účinnost od 1.ledna 2005). Nový zákon o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání nesl do dosavadních legislativních úprav mnohé dosti podstatné změny:

- omezil v prvním kole počet přihlášek na všechny typy středních škol. Uchazeči o studium na SŠ si tak od nynějška mohou podat přihlášku pro první kolo přijímacího řízení pouze na jednu školu; rozhodnutí vypsát druhé kolo je pak plně v kompetenci ředitelů jednotlivých škol.
- zavedl tzv. rámcové vzdělávací programy (RVP) - ty mají napříště předepisovat základní rámec znalostí a dovedností, které by všichni žáci v Česku měli získat. Děti se mají zejména učit věci v souvislostech a nemají být už přehlcovány daty, které se musí učit z paměti. Učitelům se dostalo možnosti učit příbuzné předměty v tematických celcích a prolnout určitou vyučovanou látku více obory.
- zavedl možnost slovního hodnocení; učitelé sami se mohou rozhodnout, zda budou žáky známkovat, slovně hodnotit nebo budou používat oba způsoby hodnocení.
- upravil novou podobu maturitní zkoušky. Od roku 2008 by maturita měla mít dvě části - státní a školní. Obsah, formu i kritéria hodnocení společné části stanoví stát, druhá část bude vnitřní záležitostí každé školy. Dlouze diskutovaná možnost povinné maturitní matematiky nakonec zůstala bez legislativní odezvy.
- poslední ročník mateřských škol bude zdarma.
- školné na vyšších odborných školách se bude platit i nadále.
- v zákoně zůstala i další možnost právní existence škol, takzvaná školská právnická osoba.
- podle kritiků zákon zasahuje do autonomie škol.

Úplné znění původního školského zákona z r. 1984 (včetně aktuálních úprav do roku 2000) naleznete na http://www.czeshaservis.cz/data/84_29.htm.

Novelu školského zákona z roku 2004 si můžete přečíst na <http://www.msmt.cz/Files/HTM/PKT0602senatspodpresidenta.htm>.

Zdroj: Informační databáze EU o vzdělávání Eurydice (<http://www.eurydice.org/>) - Eurybase a Novinky.cz.

4.4.2. Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a o preventivně výchovné péči

Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, jak zní celý název normy, upravuje výchovu dětí a mladistvých bez patřičného rodinného zázemí nebo s poruchami chování.

Úplné znění zákona si můžete přečíst na

<http://www.skolaonline.cz/scripts/detail.php?id=2557> nebo si jej stáhnout ve formátu DOC z <http://www.varianty.cz/inter/zakon-ustvych3.doc>.

Zdroj: Informační databáze EU o vzdělávání Eurydice (<http://www.eurydice.org/>) - Eurybase.

4.4.3 Zákon o vysokých školách

Uvedená norma, která je z roku 1998, provedla především významnou změnu ve zřizovatelské struktuře:

statut škol státních (viz též sekce o vysokých školách, v rubrice Český systém školství) byl omezen na školy vojenské (<http://www.army.cz>) a školy ministerstva vnitra (<http://www.mvcr.cz>), zatímco ostatní vysoké školy získaly statut škol veřejných, což výrazně

zvýšilo jejich autonomii.

Dále byl umožněn vznik vysokých škol soukromých (více se o těchto typech VŠ dočtete v kapitolách Soukromé vysoké školy a Vznik soukromých a církevních škol /viz rubrika Český systém školství/).

V r. 2000 byl uvedený zákon novelizován:

- autonomie vysokých škol se dále prohloubila zejména v souvislosti s nakládáním s majetkem

- absolvované celoživotní vzdělávání (viz rubrika Český systém školství), které ovšem není považováno za vysokoškolské studium, lze za stanovených podmínek přeměnit na kredity, potřebné k získání vysokoškolského diplomu. To se týká zejména především tzv. Universit třetího věku.

Úplné znění vysokoškolského zákona naleznete zde (<http://certik.ruk.cuni.cz/asuk/zakon9804.html>).

Zdroj: Informační databáze EU o vzdělávání Eurydice (<http://www.eurydice.org>) - Eurybase.

4.4.4. Zákon o působnosti ústředních orgánů státní správy

Tzv. kompetenční zákon stanoví pravomoci orgánů státní správy, kupř. zřizovatelské působnosti ostatních ministerstev ke školám (viz též nový školský zákon § 8), které zajišťují vzdělávání pro určité resorty hospodářství. Konkrétně jde zejména o Ministerstvo zdravotnictví (<http://www.mzcr.cz> (v případě zdravotnických škol), Ministerstvo obrany (<http://www.army.cz> (v případě státních škol vojenských), Ministerstvo vnitra (<http://www.mvcr.cz> (v případě státních škol policejních), apod.

Za stav, rozvoj a celkovou koncepci výchovně vzdělávací soustavy odpovídá Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (<http://www.msmt.cz>). V oblastech, které se vztahují k trhu práce (uplatnění absolventů, rekvalifikace, další vzdělávání ve spolupráci s úřady práce, apod.), spolupracuje MŠMT s Ministerstvem práce a sociálních věcí (<http://www.mpsv.cz>). Úplné znění zákona naleznete na <http://www.psp.cz/docs/laws/fs/2.html>.

Zdroj: Informační databáze EU o vzdělávání Eurydice (<http://www.eurydice.org>) -

4.5. Prognózy vývoje českého školství

Nedostatek financí

Pokračování v reformních snahách

Vzdělávání minoritních skupin obyvatelstva

Rekvalifikace nezaměstnaných

Sjednocení certifikátů vzhledem k EU

Závěry

Počátek vývoje naší školské soustavy můžeme klást do doby vzniku pražské Karlovy univerzity.

Školská reforma v roce 1774 přinesla vymezení škol triviálních, hlavních, normálních a preparand.

Základní legislativní opatření (včetně jejich novel), která se vztahují ke školství a vzdělávání v ČR v současné době, představují:

Školský zákon (2004) (zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném

vzdělávání)

V současné době se vývoj naší školské soustavy o tyto předpisy:

*Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních
a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních (2004)*

Zákon o vysokých školách (1998)

Zákon o působnosti ústředních orgánů státní správy (neboli tzv. kompetenční zákon)

Do budoucna čeká naše školství:

Pokračování v reformních snahách

Vzdělávání minoritních skupin obyvatelstva

Rekvalifikace nezaměstnaných

Sjednocení certifikátů vzhledem k EU